

BLENDOW

LEXNOVA

LEXNOVA NYHETER

Helomvändning i HD – tidigare friad får livstid för kallblodig dödsskjutning

Publicerad

14 FEB 2023

Högsta domstolen river upp den friande domen rörande dödsskjutningen i Märsta och dömer 25-åringen till livstids fängelse, bland annat med stöd i dna-baserad indiciebevisning. HD är dock inte enig i skuldfrågan och är även splittrad när det gäller om den tilltalade verkligen kunnat fällas trots att han lämnat landet och inte medverkat under förhandlingen.

Det var en dag i oktober 2020 som en man blev överfallen när han var på väg att kliva på en buss i Valsta centrum i Märsta. Flera personer på platsen blev vittnen till hur en ensam gärningsman anlände till platsen på en elsparkcykel för att genast närma sig mannen och öppna eld med pistol.

Offret försökte fly men träffades av flera skott innan gärningsmannen klev upp på elsparkcykeln och flydde från platsen - något som delvis fångades på film av en övervakningskamera. När polis kom till busshållplatsen hade den skjutne mannen redan dött av sina omfattande inre skador.

En idag 25-årig man fälldes i Attunda tingsrätt för skjutningen samt en rad andra brott.

Gärningsmannen hade en luva uppdragen över huvudet och 25-åringen har inte kunnat identifieras av vittnen eller utifrån övervakningsfilmen. Polisen kunde dock säkra patronhylsor från mordvapnet på brottsplatsen - och på dessa hylsor har 25-åringens dna påträffats.

En jacka som liknar den som gärningsmannen haft vid skjutningen har också beslagtogs i 25-åringens bostad - och på denna jacka har både tändsatspartiklar och blodbesudlingar från mordoffret påträffats. Tändsatspartiklar kan inte knytas till ett visst vapen eller bestämmas i tiden, men dessa stämde i sammansättning med den som funnits i tomhylsorna på brottsplatsen.

25-åringen har samtidigt saknat alibi, har haft tillgång till en elsparkcykel och har haft fysisk möjlighet att utföra skjutningen, som ägt rum ett par kilometer från hans bostad.

Något motiv till skjutningen hade inte kunnat klarläggas, men tingsrätten ansåg att fynden av dna och tändsatspartiklar på 25-åringens jacka talade mycket starkt för honom som gärningsman. Domstolen ansåg också sammantaget att det var ställt utom rimligt tvivel att 25-åringen begått mordet.

Mordet hade karaktären av en avrättning och hade dessutom utförts på en plats där risken för att andra personer skulle träffas varit uppenbar. Gärningen hade därför varit särskilt hänsynslös och förmildrande omständigheter saknades helt. Påföljden bestämdes därför till livstids fängelse.

Svea hovrätt rev dock senare upp domen och friade 25-åringen från inblandning i dödsskjutningen.

När det gäller tändsatspartiklar finns det anledning att iakta försiktighet, bland annat eftersom partiklarna inte kan knytas till en viss tomhylsa, kan överföras mellan olika plagg och också finnas kvar på textilier under lång tid.

Hovrätten ansåg dock att kombinationen av tändsatspartiklar och blod från offret visade att den jacka som beslagtogs hos 23-åringen är samma jacka som använts av skytten. Att jackan påträffats i 25-åringens bostad och även har hans dna på sig talade också i kombination med dna-spåren på tomhylsorna starkt för 25-åringen som gärningsman.

Dna-spår på tomhylsor är dock inget som ensamt visar att den som avsatt dna-spåret är skytten - något som bland annat framgick av att dna tillhörande 25-åringens flickvän påträffats på en av tomhylsorna. Här skulle det kunna vara så att 25-åringen i och för sig hanterat ammunitionen, men att detta skett vid ett tidigare tillfälle.

Jackan har i och för sig beslagtogs i 25-åringens lägenhet och haft dna-spår från honom på sig, men beslaget har skett först fyra månader efter mordet. Detta ökade enligt hovrätten möjligheten för att jackan - som 25-åringen säger sig aldrig ha sett förut - lämnats kvar av någon annan som haft tillgång till lägenheten. Hovrätten betonade här särskilt att 25-åringen enligt egen utsago umgås med kriminella och att dessa brukat vistas i lägenheten.

Dna har också bara säkrats på utsidan av kragen och inte på de ställen som enligt Nationellt Forensiskt Centrum är karaktäristiska när man bär en jacka. Det kunde enligt hovrätten inte uteslutas att dna-spåret kunde ha avsatts när 25-åringen tagit en annan jacka som hängt bredvid den som använts vid mordet eller på något annat sätt. Till detta kom att dna från andra okända personer också påträffats på jackan.

Försvaret har även presenterat två alternativa gärningsmän som är bekanta till 25-åringen, där den ena har en elsparkcykel och den andra nyligen dömdes för ett pistolrån. Åklagaren har inte kunnat presentera någon utredning om var dessa båda personer befunnit sig vid tidpunkten för mordet och detta belyste enligt hovrätten ytterligare möjligheten att någon annan utfört skjutningen.

Sammantaget kunde det heller inte anses praktiskt taget uteslutet att en alternativ gärningsman begått mordet och åklagaren kunde i och med det inte sägas ha nått upp till det höga beviskrav som gäller i brottmål. Hovrätten beslutade därför att fria 25-åringen för mordet, även om han dömdes till tio månaders fängelse för vapen- och narkotikarelaterad brottslighet och för vissa trafikbrott.

Högsta domstolen, HD, bifaller nu Riksåklagarens, RÅ, överklagande och dömer 25-åringen till livstids fängelse för mord.

Man brukar dela in bevisning i direkt (kausal) och indirekt (strukturell) bevisning, där den sistnämnda kategorin också går under beteckningen indiciebevisning. Även om ett enskilt indicium utan att vara

felaktigt kan ha andra förklaringar än det som framgår av gärningsbeskrivningen finns det inget krav på åklagaren att kunna presentera direkt bevisning för att åtalet ska kunna bifallas. Ett åtal kan styrkas med uteslutande indirekt bevisning, men det krävs då att det samlade värdet av bevisningen är så starkt att åtalet är ställt bortom rimligt tvivel, betonar HD.

Vid bevisprövningen bör domstolen först värdera betydelsen av varje enskilt bevis, med beaktande av alla omständigheter av betydelse för värderingen. När man värderar en vittnesiakttagelse bör det till exempel beaktas om vittnet haft fri sikt eller inte - samt eventuellt förklaringar och invändningar som har framförts av den tilltalade beträffande beviset i fråga.

Det är inte möjligt att ange en metod som kan tillämpas i alla situationer och man får till exempel avgöra från fall till fall om det är lämpligt att värdera olika bevis om samma omständighet i ett sammanhang eller mer uppdelat. När två alternativa och ofta oförenliga konkreta händelseförlopp står emot varandra kan det ofta bli aktuellt att använda det angreppssätt som HD tillämpade i "Balkongmålet", där man först värderade den bevisning som åberopats av åklagaren för att styrka gärningspåståendet och därefter tagit ställning till försvarets bevisning.

Ett enskilt bevis bör i sin tur ofta bedömas i flera led, där man till exempel först ser till hur sannolikt det är att den dna som påträffats på en brottsplats kommer från den tilltalade innan man prövar hur starkt beviset talar för det som står i gärningsbeskrivningen. Efter att ha bedömt de enskilda bevisen på detta sätt kan man väga samman all bevisning.

Den samlade styrkan i bevisningen blir beroende av styrkan i varje enskilt bevis, av hur många bevis det finns samt av hur bevisen förhåller sig till varandra - till exempel om de är fristående eller samverkande eller om de utgör olika delar av en kedja med flera led. Det sammanvägda bevisvärdet av två fristående och samverkande bevis är typiskt sett här högre än värdet av varje enskilt bevis. När det gäller "kedjebesvisning" blir förhållandet ofta det motsatta, betonar HD. Ju fler led som ingår desto svagare är bevisningen för slutledet i kedjan.

"Det är först vid sammanvägningen av all den bevisning som parterna har åberopat som domstolen kan uttala sig om huruvida åklagaren har presenterat så stark bevisning att det är ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har begått den åtalade gärningen", skriver HD.

Det finns flera fristående och samverkande bevis mot 25-åringen, men de två viktigaste består i jackan och patronhylsorna på brottsplatsen.

Dna-spår kan inte tidsbestämmas och det är enligt HD i och för sig fullt möjligt att spåren från 25-åringen hamnat på patronerna i ett annat sammanhang än vid mordet. Beviset får trots det anses ha "ett inte oväsentligt bevisvärde", konstaterar HD.

Övervakningsfilmen från brottsplatsen har vissa brister, men jackan är "påtagligt lik" den som burits av skytten, fortsätter domstolen. Att offrets blod påträffats på jackan ihop med en förhållandevis ovanlig sammansättning av tändsatspartiklar som svarar mot tomhylsorna gör enligt HD att det, som hovrätten gjort, går att slå fast att det handlar om samma jacka som burits av skytten.

Jackan har samtidigt funnits i lägenheten i ungefär fyra månader efter mordet innan den beslagtogs - och det framgår att andra kriminellt belastade personer vistats och eventuellt bott där. Det kan därför finnas flera alternativa förklaringar, men att jackan påträffats i 25-åringens lägenhet och haft hans dna på en plats där en bärare av en jacka regelmässigt avsätter spår är enligt HD ändå något som "förhållandevis starkt" talar för honom som gärningsman.

Eftersom all bevisning i målet är av indiciekaraktär kan det finnas alternativa förklaringar till det som vart och ett av bevisen utvisar. Utöver jackan och tomhylsorna finns det dock även andra omständigheter som stärker misstankarna mot den tilltalade. 25-åringen har till exempel köpt en elsparkcykel två veckor före skjutningen. Gärningsmannen har burit ett par mörka byxor - och på ett par mörka jeans som tillhör 25-åringen har en tändsatspartikel med den ovanliga sammansättning som är aktuell i målet påträffats.

”Det samlade värdet av bevisningen är i detta fall högre än det adderade värdet av de enskilda bevisen; det framstår som mycket osannolikt att samtliga de omständigheter som framkommit genom åklagarens bevisning skulle föreligga även om gärningsmannen var någon annan än [25-åringen]”, slår HD fast. En sammanvägd bedömning leder också till slutsatsen att bevisningen ger ett mycket starkt stöd för åtalet. Till detta kommer att 25-åringen saknar alibi, har haft möjlighet att utföra skjutningen och inte utifrån kroppsbyggnad kan uteslutas som gärningsman.

Försvaret har presenterat två andra potentiella gärningsmän, men dessa kan enligt HD avfärdas som tänkbara och påverkar inte på något beaktansvärt sätt bedömningen av bevisläget i målet. Det handlar här bland annat om en person som i samband med mordet haft kontakt med 25-åringen, har haft tillgång till en elsparkcykel och som ska ha en koppling till en skjutning som mordoffret varit inblandad i en månad innan han själv mördades. Enligt HD finns det ingen anledning att räkna med att den utpekade personen begick mordet - och kopplingen till den tidigare skjutningen framstår enligt domstolen som ”så obestämmd att den inte kan tillmätas någon egentlig betydelse”.

Bevisningen får sammantaget anses så pass stark att alternativa gärningsmän kan avfärdas och att det får anses ställt utom rimligt tvivel att 25-åringen är gärningsman. Han ska därför fällas för skjutningen, som är att rubricera som mord. Gärningen har uppenbarligen varit planerad, utförts på ett ”kallblodigt sätt” och dessutom inneburit en påtaglig risk för att andra än offret skulle skadas. Mordet får därför anses ha präglats av särskild hänsynslöshet och förmildrande omständigheter saknas samtidigt. Omständigheterna framstår också som så kvalificerat allvarliga att påföljden ska bestämmas till livstids fängelse, skriver HD.

Ett justitieråd är dock skiljaktigt i avgörandet och vill i likhet med hovrätten ogilla mordåtalet. Bevisningen är mycket besvärande för 25-åringen, men de centrala bevisen ska bara i begränsad utsträckning anses förstärka varandra. Samtliga omständigheter som talar för 25-åringen som skytt låter sig också förklaras av den alternativa hypotesen att 25-åringen i och för sig varit delaktig i mordet, men inte som gärningsman.

Frågan är om den livstidsdom som majoriteten nu dömer ut kommer att kunna verkställas. 25-åringen försattes efter hovrättens huvudförhandling i augusti 2021 på fri fot och lämnade månaden därpå Sverige utan att utnyttja sin inbokade returbiljett. Mannen har heller inte gått att delge kallelse till förhandlingen i HD och dök heller inte upp till förhandlingen i högsta instans. En fråga som HD tvingats ställa sig är därför om man - efter flera misslyckade försök att få den tilltalade att inställa sig - ändå har kunnat avgöra målet.

HD väljer här att besvara frågan jakande.

”Utmärkande för en rättvis rättegång är bl.a. principen om ett kontradiktoriskt förfarande, som innebär att en part måste ha möjlighet att lägga fram bevisning samt få kännedom om allt material i processen och framföra sina synpunkter på detta”, skriver HD. Detta får dock ställas mot kravet på att handläggningen inte får dra ut för mycket på tiden - något som blir av särskild betydelse när det finns

andra enskilda som drabbas, till exempel målsägande.

När det kan bli aktuellt med en betydande straffskärpning i förhållande till underinstansens dom är den tilltalades personliga närvaro som regel nödvändig. HD har samtidigt i NJA 2021 s. 960 uttalat att utrymmet för ett genomföra förhandlingen är större när den tilltalades frånvaro kan ses som ett uttryck för ett frivilligt avstående från att delta personligen. ”Om den tilltalade har varit medveten om att det pågick ett straffrättsligt förfarande och han eller hon har gjort sig oanträffbar eller på annat sätt har bidragit till en situation som omöjliggör en personlig inställelse, kan kravet på personlig närvaro ibland efterges och detta även om en eventuell straffskärpning skulle kunna antas bli mycket betydande”, skriver domstolen.

25-åringens personliga närvaro har inte heller behövts av utredningsskäl - och han har varit ”väl medveten” om de frågor som HD ska pröva. Mannen är svensk medborgare och har bott här sedan tre års ålder samt har familj här. Trots det har han varit borta i över ett år utan att återvända. Det är samtidigt uppenbart att han vid utresan från Sverige kände till att domen kunde komma att överklagas av RÅ och målsägandena. Han har dessutom svarat på motparternas överklaganden - och har själv överklagat hovrättens fällande dom avseende gärningar vid sidan av mordåtalet.

Det kan enligt HD därför tas för givet att 25-åringen har kännedom om det pågående målet och även dras slutsatsen att han medvetet håller sig undan. Han har samtidigt haft att räkna med att förhandlingen kan genomföras utan hans närvaro och HD:s slutsats är därför att 25-åringen ska anses ha avstått från sin rätt att delta personligen vid förhandlingen. Eftersom förhållandena inte kan förväntas ändras har HD valt att genomföra förhandlingen med endast 25-åringens offentliga försvarare på plats.

Men inte heller i denna fråga är HD enig. Enligt samma justitieråd som anmält avvikande uppfattning i skuldfrågan måste det krävas ”alldeles särskilda omständigheter” för att genomföra huvudförhandling i den tilltalades utestående i ett fall där friande dom kan ändras till livstids fängelse. Att 25-åringen får förutsättas känna till målets handläggning och inte har inställt sig till förhandlingen utgör inte sådana omständigheter, enligt den skiljaktiga meningen.

HD har samma dag meddelat ett vägledande avgörande i ett annat mål om värdering av indiciebevisning, [se separat nyhet här](#).

Isak Bellman

Instans: Högsta domstolen

Rättsområden: [Påföljd](#), [Brott mot person](#), [Åklagare](#), [Polis](#), [Straffprocess](#), [Europakonventionen](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skräddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter